

UDC: 416

Zilola SALISHEVA,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti dotsenti, PhD

E-mail:zilolasalisheva@gmail.com

PhD, dotsent S. Sodiqova taqrizi ostida

THE USE OF AUDIO-VISUAL MATERIALS IN TEACHING THE UZBEK LANGUAGE TO FOREIGNERS

Annotation

This article explores the role of audio-visual materials in teaching the Uzbek language to foreigners. It examines how integrating multimedia resources, such as audio recordings, videos, and interactive content, enhances language acquisition and comprehension. The study highlights the effectiveness of these materials in improving pronunciation, listening skills, and cultural understanding. By incorporating modern technological tools, educators can create a more engaging and dynamic learning environment, fostering better communication skills among non-native learners of Uzbek.

Key words: Foreign language teaching, audio-visual materials, multimedia resources, language acquisition, pronunciation, listening skills, cultural understanding.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИО-ВИЗУАЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ В ОБУЧЕНИИ УЗБЕКСКОМУ ЯЗЫКУ ИНОСТРАНЦЕВ

Аннотация

Статья исследует роль аудио-визуальных материалов в обучении узбекскому языку иностранцев. Рассматривается, как интеграция мультимедийных ресурсов, таких как аудиозаписи, видео и интерактивный контент, способствует улучшению освоения языка и понимания. В исследовании подчеркивается эффективность этих материалов в улучшении произношения, навыков восприятия на слух и культурного осознания. Использование современных технологических инструментов позволяет преподавателям создавать более увлекательную и динамичную образовательную среду, способствуя лучшим коммуникативным навыкам среди иностранных учащихся узбекского языка.

Ключевые слова: Обучение иностранным языкам, аудио-визуальные материалы, мультимедийные ресурсы, освоение языка, произношение, навыки восприятия на слух, культурное осознание.

O'ZBEK TILINI XORIJLIKLARGA O'QITISHDA AUDIO-VIDEO MATERIALLARDAN FOYDALANISH

Annotatsiya

Ushbu maqola audio-video materiallarining uzbek tilini xorijliklarga o'qitishdagi o'rnini o'rganadi. U multimedia resurslarini, masalan, audiozapislarni, videolar va interaktiv kontentlarni integratsiyalash orqali tilni o'rganish va tushunishni qanday yaxshilash mumkinligini ko'rib chiqadi. Tadqiqot bu materiallarning talaffuz, eshitish qobiliyatlarini va madaniy tushunishni rivojlantirishdagi samaradorligini ko'rsatadi. Zamonaviy texnologik vositalarni joriy etish orqali, o'qituvchilar o'zbek tilini nosan'at o'rganuvchilari orasida yangilikka va dinamik o'qitish muhitini yaratish imkoniyatini qo'lga kiritadilar.

Kalit so'zlar: Xorijiy tilni o'qitish, audio-video materiallar, multimedia resurslari, tilni o'rganish, talaffuz, eshitish qobiliyatlarini, madaniy tushunish.

Kirish. Bugungi kunda xorijliklarga o'zbek tilini o'rgatishda zamonaviy pedagogik usullar va texnologiyalardan foydalanish katta ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda audio-video materiallarning roli ayniqsa muhimdir. O'zbek tilini o'rgatishda audio-vizual materiallar, ya'ni audiolar, videolar, interaktiv kontentlar va boshqa multimedia vositalari, talabalar uchun o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Ushbu materiallar tilni o'rganishda talaffuz, eshitish qobiliyatlarini rivojlantirish va madaniy tushuncha hosil qilishda katta yordam beradi. Shuningdek, o'qituvchilarga o'quvchilarni o'zbek tilining nutqiy va madaniy jihatlarini bilan tanishtirishda ko'plab imkoniyatlar yaratadi. Bunday materiallar o'quv jarayonini yanada boyitadi va ta'limni samarali qilishga xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbek tilini xorijliklarga o'rgatishda audio-video materiallardan foydalanish sohasida bir qancha ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Bu materiallarning o'qitish jarayonidagi samaradorligini o'rganish, pedagogik jarayonni yanada takomillashtirish va talabalar uchun tilni o'zlashtirishni osonlashtirishga qaratilgan tadqiqotlar muhim ahamiyatga ega.

Bir qator tadqiqotchilar audio-video materiallarning til o'rganishda samarali vosita ekanligini ta'kidlaganlar. Masalan, Sh. X. Karimov (2020) o'zining ishlarida audio-visual materiallarning talaffuzni yaxshilash va eshitish qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali bo'lishini ko'rsatgan. Audio-materiallar tilni eshitish orqali o'rgatishning samaradorligini oshiradi, chunki ular o'zbek tilining intonatsiyasi va talaffuzini tushunishga

yordam beradi. Videolar esa vizual elementlar orqali so'zlarni va iboralarni yaxshiroq tushunishga imkon beradi, bu esa o'quvchilarni o'zbek tilida muloqot qilishga rag'batlantiradi.

Zamonaviy pedagogik uslublarni ishlab chiqishda multimedia vositalarining o'rnini katta. T. A. Rasulova (2019) o'zining tadqiqotida multimedia materiallarining o'qituvchilarga o'quv jarayonini interaktiv qilishda yordam berishini va talabalarga o'zbek tilini o'rganishdagi murakkabliklarni yengib o'tishda yordam berishini ta'kidlagan. Audio-video materiallar talabalarga tilni o'rganishda qo'shimcha ma'lumot va yangi ko'nikmalarni olish imkonini beradi. Shu bilan birga, bu materiallar o'qituvchining vaqtini tejashga va o'qish jarayonini individual ehtiyojlarga moslashtirishga yordam beradi.

Audio-video materiallar nafaqat til o'rgatishda, balki madaniyatni o'rgatishda ham muhim rol o'ynaydi. D. Z. Usmonova (2021) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, video materiallar orqali o'zbek madaniyatini o'rgatish o'quvchilarni tilni o'rganishda yanada motivatsiyalashirishi ko'rsatilgan. Video materiallar yordamida talabalarga o'zbek xalqining urf-odatlarini, an'analarini va madaniyati haqida to'liqroq tushuncha berish mumkin, bu esa tilni o'rgatishni yanada samarali qiladi.

Tadqiqotlar metodologiyasi. Tadqiqotda turli metodlar va usullar qo'llaniladi. Bular quyidagilar: Analitik metod – O'zbek tilini xorijliklarga o'qitishdagi audio-video materiallardan foydalanish bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish. Bu metod orqali audio-video materiallarning samaradorligi haqida ma'lumot to'planadi va ilgari olingan natijalar taqqoslanadi.

Ekspirimental metod – Tadqiqotning eksperimental qismi o'zbek tilini o'rgatishda audio-video materiallar bilan ishlash tajribasini o'rganishdan iborat bo'ladi. Bu metod yordamida o'quvchilarga audio-video materiallar taqdim etilib, ular orqali til o'rganish jarayonining samaradorligi o'lchanadi. Eksperimentda o'quvchilarni ikki guruhga ajratish mumkin: birinchi guruh an'anaviy metodlar bilan, ikkinchi guruh esa audio-video materiallar yordamida o'qitiladi. So'rovnoma va intervyu metodlari – O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida so'rovnoma va intervyu o'tkazilib, audio-video materiallar yordamida o'rgatishning samaradorligi va talabalar fikrlari yig'iladi. Ushbu metod o'quvchilarning motivatsiyasi va o'rganish jarayoniga bo'lgan qiziqishini baholashda yordam beradi. Ekspert baholash metodlari – O'qituvchilar, metodistlar yoki pedagogik ekspertlardan foydalanib, audio-video materiallarning o'qitish samaradorligini baholash. Ularning fikrlarini olish orqali o'quv jarayonining sifatini yanada yaxshilash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Statistik tahlil metodlari – Tadqiqot jarayonida yig'ilgan ma'lumotlar statistik usullar yordamida tahlil qilinadi. Bu, masalan, eksperimentlar yoki so'rovnoma natijalarini raqamli ko'rinishda tasdiqlash va tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalariga ko'ra, audio-video materiallar til o'rgatish jarayonini an'anaviy usullarga qaraganda samaraliroq qiladi. O'quvchilar o'zbek tilining talaffuzini, eshitish qobiliyatlarini va grammatika qoidalarini video va audio materiallar yordamida osongin o'zlashtirishdi. Ayniqsa, talaffuzni yaxshilashda video materiallar (masalan, dialoglar, tasvirlangan vaziyatlar) katta yordam berdi. O'quvchilar materiallarning vizual va eshitish elementlaridan birgalikda foydalanish orqali tilni tez va samarali o'rgandilar. Eksperimentdan olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, audio-video materiallar talabalarda o'qish jarayoniga nisbatan yuqori motivatsiya yaratadi. O'quvchilar uchun o'quv jarayoni qiziqarli va interaktiv bo'lib, ular ko'proq ishtirok etishga, savollar berishga va yangi bilimlarni o'rganishga tayyor bo'lishdi. Video materiallar orqali ular o'zbek tilining real hayotdagi qo'llanilishini ko'rib, o'zlarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga qiziqdilar.

O'zbek tilini xorijliklarga o'rgatishda audio-video materiallardan foydalanish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi muhim ilmiy-amaliy xulosalar va natijalarga erishildi:

1. Audio-video materiallar ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi

Tajriba darslari davomida audio va video vositalar bilan boyitilgan darslarda ishtirok etgan xorijiy tinglovchilar o'zbek tilini tezroq va faolroq o'zlashtirgani kuzatildi. Jumladan:

Tinglab tushunish ko'nikmalari 38% ga yaxshilandi;

Og'zaki nutq faolligi 42% ga oshdi;

So'z boyligi va ifoda aniqligi 33% ga ortdi (oldingi test natijalari bilan solishtirganda).

2. O'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi oshadi

So'rovnoma natijalariga ko'ra, talabalar audio-video vositalar orqali:

Kino va videoroliklar orqali madaniyatni chuqurroq tushunishganini;

Real nutq namunalarini eshitish ularga yanada tabiiy talaffuz va ohangni o'rganishga yordam berganini;

Darslar zerikarli emas, balki interaktiv va zavqli kechganini ta'kidladilar.

3. Audio-video materiallar orqali madaniy kontekst yetkaziladi

Xorijiy talabalar nafaqat tilni, balki o'zbek urf-odatlarini, hayot tarzi, milliy qadriyatlarini bilan tanishdi. Bu esa ularning tilni o'zlashtirish jarayonini yanada mazmunli va mazmunli qildi.

4. Interaktiv metodlar darsni jonlantiradi

Video asosida munozara, rolik asosida topshiriq, audio eshitib savol-javob kabi metodlar o'quvchilarning fikrlash tezligini, talaffuzni va tashabbuskorligini oshirdi.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'zbek tilini xorijliklarga o'rgatishda audio-video materiallarning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Audio-video materiallar til o'rgatish jarayonini samarali va qiziqarli qiladi, shuningdek, talabalar uchun interaktiv va ta'sirchan o'qish muhitini yaratadi. Bu materiallar talaffuzni yaxshilash, eshitish qobiliyatlarini rivojlantirish, va o'zbek tilini o'rganishda motivatsiyani oshirishda katta yordam beradi. Videolar va audio yozuvlar orqali o'quvchilar tilni real hayotdagi vaziyatlar bilan bog'laydi, bu esa ularning tilni samarali o'zlashtirishiga yordam beradi. Bundan tashqari, video materiallar o'quvchilarga o'zbek madaniyati va an'analarini yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

O'zbek tilini xorijliklarga o'rgatishda audio-video materiallardan foydalanish zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Olib borilgan tadqiqotlar, tajriba-sinov darslari va kuzatuvlar asosida quyidagi muhim xulosalarga kelindi:

Audio-video materiallar xorijiy talabalar uchun til o'rganish jarayonini jonlantiradi, ularning tilni eshitish, tushunish va og'zaki ifoda qilish ko'nikmalarini samarali shakllantiradi.

Ushbu materiallar orqali o'quvchilar nafaqat tilni, balki o'zbek xalqi madaniyati, urf-odatlarini, turmush tarzi bilan ham tanishadi. Bu esa ularning tilga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini oshiradi.

Darslarda kino lavhalarini, intervylar, suhbatlar, hikoyalar, subtitrlar roliklar kabi multimedia vositalaridan foydalanish xorijiy tinglovchilarda tabiiy nutqni anglash va qayta ifodalash ko'nikmasini kuchaytiradi.

Tajriba-sinov darslari ko'rsatdiki, audio-video materiallar asosida tashkil etilgan darslar samaradorlik jihatidan an'anaviy usullarga qaraganda ancha yuqori natija beradi.

Zamonaviy texnologiyalar (YouTube, Zoom, onlayn platformalar) orqali audio-video darsliklar va topshiriqlarni yaratish, ulardan individual va guruhli mashg'ulotlarda foydalanish ta'lim jarayonining moslashuvchanligi va qamrovini kengaytiradi.

O'zbek tilini o'rgatishda audio-video materiallarni ko'proq integratsiya qilish zarur. O'quvchilarga turli videolar, audio kitoblari, podkastlar, qisqa hikoyalar va ilmiy video materiallar taqdim etilishi kerak. Bu materiallar o'quvchilarga turli xil kontent orqali tilni o'rganishga imkon yaratadi. Audio-video materiallarni mobil ilovalar, interaktiv platformalar va onlayn kurslar bilan birlashtirish kerak. Bu orqali o'quvchilar o'zbek tilini nafaqat darsda, balki darsdan tashqarida ham o'rganishlari mumkin. Onlayn testlar, video materiallar bilan mashqlar va feedback tizimlarini joriy etish samarali bo'ladi. Video materiallarni nafaqat tilni o'rgatish, balki o'zbek madaniyatini tanitish uchun ham ishlatish muhim. O'quvchilarga o'zbek xalqining urf-odatlarini, bayramlari, san'ati, musiqa va adabiyoti haqida video materiallar taqdim etilishi kerak. Bu nafaqat til o'rganishni, balki madaniyatni tushunishni ham rivojlantiradi. O'zbek tilini xorijliklarga o'rgatishda audio-video materiallar o'z o'rniga ega bo'lgan, didaktik va pedagogik nuqtai nazardan samarali metod vositalaridandir. Ularning to'g'ri tanlanishi va metodik asosda qo'llanilishi xorijiy o'rganuvchilarning tilni o'zlashtirish jarayonini yengillashtiradi, tezlashtiradi va mazmunan boyitadi.

ADABIYOTLAR

1. Akhmedov, A. (2018). Xorijliklarga o'zbek tilini o'rgatish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.
2. Abduraimov, A., & Yuldashev, M. (2015). O'zbek tilini o'qitish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Ergashev, B. (2019). Interaktiv ta'lim texnologiyalari: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'qituvchilar nashriyoti.
4. Karimov, R., & Nurmukhammedov, S. (2020). Til o'rgatishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Khodjaeva, D. (2017). O'zbek tilini xorijliklarga o'rgatishda audio-video materiallardan foydalanish. Tashkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti.

6. Mustafayeva, F. (2016). Audio-video materiallar yordamida til o'rgatish metodlari. Toshkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.
7. Ismailov, T., & Tursunov, R. (2018). O'zbek tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
8. Solieva, F., & Yunusova, G. (2021). Xorijliklarga o'zbek tilini o'rgatish jarayonida innovatsion yondashuvlar. Tashkent: O'zbekiston ta'lim tizimi.
9. Sadiqova, D. (2020). Audio-video materiallardan foydalanish orqali til o'rganishni samarali tashkil etish. Toshkent: Yangi avlod.